

Lunds Universitet

Språk och litteraturcentrum, Japanska sektionen

JAP 152

Seminareledare: Ingemar Ottoson

Handledare: Vibeke Emond

Genusmarkering av återgivet tal

Förutsägbarhet av förändringar vid litterär översättning från
svenska till japanska

Axel Theorin

Abstract

This thesis endeavours to examine whether differences between original and translation in literary translation are systematic and predictable by studying a Swedish detective novel and its Japanese translation. The domain of the novel chosen for analysis is the reported speech (i.e. dialog).

Translation Studies suggests that knowledge of the literary norms of the Target Language of the translation and of the status of translations in the Target Language's literary system, enables one to predict if and what differences between original and translation will appear:

A survey of the scholarly literature concerning literary norms in the Japanese system and the status of translation within said system was performed and the following hypotheses were postulated: 1. Given sufficient knowledge of the norms of the Target Language's literary system and the status of translations within said system, the nature of differences between original and translation can be predicted. 2. In the case of literary translation from Swedish to Japanese the main locus of difference will be gender marking of reported speech (going from not marked for gender to strongly marked).

This work also analyses how these differences affect the reading or interpretation of the various characters of the story.

Both hypotheses were confirmed by the study. The observed differences in gender marking of reported speech served to constrict the many latent interpretations of the characters through dialog, and forced a focus on aspects of their character pertaining to gender.

Keywords: Translation Studies, women's language, language ideology

I. Introduktion	
1. Allmän introduktion	1
2. Presentation av källmaterial och litteratur	1
a. Källmaterial	1
b. Litteratur	1
3. Disposition	2
II. Teori och Forskningsläge	
1. Termer, grammatiska symboler och transkription av japanska	4
2. Genusmarkerat språk	5
a. Genusmarkerat språk i Japan – ideologi och pragmatik	6
3. Översättningsteoretiska utgångspunkter	18
a. Det japanska översättningsklimatet	20
III. Min studie	
1. Syfte och frågeställningar	23
2. Metod	23
3. Verket	23
a. SKULD av Karin Alvtegen	23
i. Sammanfattning av Skuld	24
ii. Översättningen - 罪 SKULD	25
4. Analys	
a. 罪 SKULD	26
IV. Diskussion och slutsatser	35
V. Bibliografi	
1. Källor	37
2. Litteratur	37
a. Böcker	37
b. Artiklar	37
3. Ordböcker och uppslagsverk	38

I. Introduktion

1. Allmän introduktion

Under min tid som utbytesstudent i Japan hände det då och då att svenska barnfilmer sändes på TV. Dessa var alltid dubbade till japanska och jag brukade överraskas av de röster och ord som satts i framförallt de manliga karaktärernas munnar. Många män i de dubbade filmerna pratade på ett sätt som kändes för bryskt och *manligt* för den typ av män och den typ av interaktioner som avbildades. Detta blev inspirationskällan för denna uppsats som från början var tänkt att handla om vad som händer med genusmarkering av språk vid översättning av svensk barnfilm till japanska, men p.g.a. svårigheter att hitta källor istället kom att handla om genusmarkering av språket vid översättning av svensk litteratur till japanska. De specifika frågeställningar jag skall försöka besvara tas upp i inledningen till avsnitt III.

2. Presentation av källmaterial och litteratur

(a) Källmaterial

Mitt källmaterial utgörs av Karin Alvtegens bok *Skuld* och dess japanska översättning. En närmare presentation av Alvtegen och *Skuld* följer i avdelning III

(b) Litteratur

Christina Gullin – *Översättarens röst*

Christina Gullin är universitetslektor i svenska med speciell inriktning mot litteraturvetenskap vid högskolan i Kristianstad. I *Översättarens röst* söker Gullin finna just översättarens röst, den särprägel en individuell översättare sätter på måltexten och som ev. går igen i flera översättningar. Detta innebär att hennes slutmål med studiet är det rakt motsatta mot mitt som ju är att utforska det som borde vara generellt för översättningar till japanska oavsett vem som producerat texten. Gullin ger dock en god teoretisk grund att stå på och vissa metodologiska ramar som är användbara för mig.

Momoko Nakamura – ことばとジェンダー (kotoba to jendaa, språk och genus)

Momoko Nakamura forskar och undervisar vid Kanto Gakuin universitet i Yokohama, Japan. Kotoba to jendaa handlar om den roll språket har för skapande och reproduktion av genus¹. Kotoba to jendaa är en mycket bred bok och jag kommer bara att behandla det som har särskild relevans för mitt arbete, nämligen Nakamuras undersökning av möjligheterna att förstå onna kotoba² som en språkideologi³.

Miyako Inoue – *Speech without a speaking body: "Japanese women's language" in translation*

Miyako Inoue är universitetslektor i lingvistisk antropologi och japansk antropologi vid Stanford universitet, Kalifornien, USA. Hennes arbete har varit grundläggande för etablerandet av förståelsen av onna kotoba som en språkideologi. Hon är ofta citerad i litteratur som rör onna kotoba eller språk och genus i Japan. I artikeln jag tar upp i den här uppsatsen undersöker hon några aspekter av onna kotoba som litterär norm; specifikt onna kotoba som en generisk indikation på japanskt kvinnoskap eller normalitet i översatt dialog.

Jennifer Coates – *Women, Men and Language*, 2:a utgåvan

Jennifer Coates är professor i engelska och lingvistik vid Roehampton universitet i London. I *Women, Men and Language* tillhandahåller hon en översikt över forskning kring språk och genus som bildar stommen i kapitlet som introducerar detta.

Annat material som tas upp presenteras efterhand i teoriavsnitten.

3. Disposition

Uppsatsen är indelad i fyra delar. Först en allmän introduktion och presentation av mitt källmaterial och min litteratur, sedan en teoretisk avdelning med definitioner av termer samt en genomgång av forskningsläget och de teorier jag använder i mitt resonemang. På det följer

-
1. Se avsnitt II.1 för den definition av genus jag utgår från
 2. Termen/begreppet onna kotoba kommer att utredas i avsnitt II.3.a
 3. Se s.15-16 för en förklaring av begreppet språkideologi

min studie med närmare presentation av mitt källmaterial samt analys av detta. Till sist kommer diskussion och slutsatser. I slutet av uppsatsen finns en käll- och litteraturförteckning.

II. Teori och Forskningsläge

1. Termer, grammatiska symboler och transkription av japanska

KS: källspråk – språket originaltexten är författad på

MS: målspråk – språket översättningen är författad på

KT: källtext – texten som är föremål för översättning

MT: måltext – texten som är resultatet av översättning

Genus: Jag kommer att använda mig av den definition av genus som brukas inom samhällsvetenskapen. Genus avser då

den kulturella process som tillskriver såväl människor som symboliska förhållanden och institutioner kollektiva s.k. könsegenskaper, dvs. manligt och maskulint resp. kvinnligt och feminint.⁴

Symboler för grammatisk information

Jag kommer i min studie använda mig av Inoues⁵ system, översatt till svenska och med vissa tillägg, för att märka upp mina exempel på japanska. Följande symboler kommer att användas: SP: slutpartikel, (K): uteslutande för kvinnor, (M): uteslutande för män, INF: informell "vanlig" stil, ART: artig stil, IMP: imperativ form, RESP: respektuttryck eller respektform (honorifics), *: ogrammatiskt, 1-M: 1:a personpronomen uteslutande för män, 1-K: 1:a persons pronomen uteslutande för kvinnor, 2-M: 2:a personpronomen uteslutande för män, (?): fråga, KOP: kopula, NEG: negation

Transkription av japanska

För transkription av japanska i exemplen och i löpande text kommer jag att använda mig av hepburnsystemet, men med en modifikation. Jag kommer att återge långa vokaler med romanisering av de japanska stavelsetecken som används för att skriva ordet. Alltså: おおき

4. Nationalencyklopedin

http://80-www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=181336, 2006-04-06

5. Inoue, 2003, p. 323

い (stor) återges som *ookii* istället för *ōki* och じゅうよう (viktig, betydelsefull) återges som *juuyou* istället för *jūyō*. Långa vokaler skrivna med stavelseskraften katakana återges med dubbelteckning av vokalljudet; ペー ター blir peetaa. Topic-partikeln は återges fonetiskt som wa.

Japanska ord i löpande text kommer att skrivas med kursiverad stil med undantag för termer som kanji eller keigo, vilka kommer att skrivas med vanlig stil.

2. Genusmarkerat språk

Inom sociolingvistik är begreppen markör, markerat och omarkerat viktiga för att beskriva talgemenskaper. Ordet markör innebär helt enkelt ett attribut (t.ex. användningen av ett visst ord eller fonem) som skiljer sig på ett regelbundet sätt från en talgemenskap till en annan. Tal som innehåller sådana här markörer sägs då vara markerat. Termen omarkerat beskriver tal som anses vara neutralt eller normalt. I de flesta fall överensstämmer detta med "riksspråket", men beroende på kontexten kan ett "normalt" omarkerat uttalande i sig utgöra en markör, t.ex. när en ensam talare av "riksspråket" talar med en grupp som talar dialekt. Sociolingvistik intresserar sig för variationer i språket emellan och inom olika talgemenskaper. Ordet talgemenskap kan syfta på olika saker, t.ex. alla talare av en viss dialekt, människor tillhörande en viss samhällsklass, medlemmar av en viss subkultur eller en på något annat sätt avgränsad grupp, där vissa ord eller former används på ett sätt som skiljer sig från det som allmänt ses som "korrekt" (i Sverige t.ex. den göteborgska dialekten eller tonårsslangen i ett visst område i Malmö gentemot svenska så som den används i nyhetsuppläsningar, ordböcker, grammatikor, skolböcker och tidningar m.m.). Till en början koncentrerade sig den kvantitativa sociolingvistik på att finna samband mellan språklig variation och social status (klasstillhörighet). Man fann dock snart att andra variabler såsom etnicitet, ålder och genus också var inblandade i regelbunden språklig variation.⁶ Korrelation mellan genus och användningen av en viss lingvistik varietet har sedan kunnat påvisas i flera studier.⁷ Skillnader mellan mäns och kvinnors tal har också varit föremål för diskussioner om

6. Coates, 1993, pp. 61 och 67

7. Ibid. Allmänt kapitel 4 och 5

kvalitet. Jennifer Coates visar med exempel ur den engelska diskursen på hur kritiken genom århundradena förändrats beroende på vilka språkliga värderingar som varit rådande. Under perioder av språklig konservatism är kvinnor förändrare, men ses språklig innovation som något positivt är kvinnor konservativa; endast benämningen av specifikt kvinnliga uttryckssätt som negativt avvikande är konstant.⁸ Coates exempel är inte vetenskapliga teser (även om de i vissa fall är presenterade på ett sådant sätt, och av vetenskapsmän) utan återspeglings av populära uppfattningar och fördomar om män och kvinnor. Det skall dock påpekas att alla exempel Coates tar upp rör talspråk. Vilka omdömen som fällt om t.ex. litteratur skriven av kvinnor tas inte upp i Coates resonemang. Moderna kvalitativa studier av mäns och kvinnors tal i en- och flerkönade konversationer har kunnat visa att det verkar finnas skillnader mellan mäns och kvinnors konversationsstil. Män i enkönade konversationer tävlar om dominans, om att styra samtalet medan kvinnor i enkönade konversationer samarbetar för att som grupp föra samtalet vidare. Detta gäller också i flerkönade konversationer där männen söker styra genom att avbryta andra talare, byta ämne för diskussion eller att vara tysta (och därmed hindra samtalet från att gå vidare).⁹ Denna tendens att en aggressivare stil verkar vara användbar för att dominera en talsituation har bidragit till slutsatsen att en mer kooperativ konversationsstil (och dess talare, kvinnor) skulle vara "maktlös". Detta motsägs dock av observationer av att den kooperativa stilen upplevs mer positivt av konversationsdeltagarna, både kvinnor och män.¹⁰

(a) Genusmarkerat språk i Japan – ideologi och pragmatik

Att studera genusmarkerat språk i Japan för en snart i kontakt med onna kotoba eller joseigo samt otoko kotoba eller danseigo. Att översätta dessa termer är svårt eftersom de är mångtydiga på japanska och valet svensk ekvivalent nödvändiggör vissa svåra ställningstaganden. De första två skulle kunna översättas som kvinnliga ord, kvinnligt språk eller kvinnors språk. De följande två som manliga/igt ord/språk eller mäns språk. Att välja

8. Coates, 1993, pp. 18-20

9. Ibid. p. 139

10. Ibid. p. 140

någon av de första definitionerna är relativt oproblematiskt och förutsätter inget annat än att det i japanskan finns vissa ord eller vissa sätt att uttrycka sig som uppfattas som antingen kvinnliga eller manliga. Att dessa fenomen existerar har visats i sociolingvistiska undersökningar vilket medför att det verkar korrekt att välja någon av dessa två. Dock finns det vissa indikationer på att den tredje definitionen, d.v.s. kvinnors/mäns språk, ändå inte enkelt kan förkastas. I detta avsnitt skall jag förutom att ge en översikt av vad den vetenskapliga litteraturen har att säga om genusmarkerat språk i Japan försöka peka på dessa indikationer samt reda ut vad det innebär att välja det tredje alternativet för en svensk översättning av termerna.

I uppslagsverket Koujien, som ofta nämns som den avgörande instansen i vardagliga tvister om japanska ords betydelse, definieras joseigo som de ord, partiklar, prefix och uttalsvarieteter som endast används av kvinnor. Någon definition av otoko kotoba eller danseigo – mansspråk, finns inte. Dock hittar man i samma lexikon många ord i vars definition det står skrivet att de endast används av män.¹¹ Men, i nyare lexikon som t.ex. Shinmeikai kokugo jiten¹² återfinns en definition som är snarlik den som ges joseigo i Koujien.

Onna kotoba (och otoko kotoba) är föremål för flitiga studier och jag kommer här ge exempel på forskning som utförs och de resultat som uppnåtts. Dessa kommer i sin tur ligga till grund för de frågor jag söker svar på, och utgöra stöd för de slutsatser jag drar i min studie.

Onna kotoba omtalas ibland som tidlöst och som ett särskilt sätt att tala som återspeglar essensen hos den japanska kvinnan. Denna påstådda naturlighet och kontinuitet är givetvis inte sann och dessutom utmärkt lätt att falsifiera genom att titta på hur kvinnor har skrivit, hur kvinnors tal har återgivits och hur kvinnors tal har kommenterats genom historien.¹³ Ansatserna att skilja ut och begränsa kvinnors språkanvändning däremot har pågått i

11. Iwanami Shoten Publishers, 1998

12. Shibata (Red.), 2005

13. Eckert; McConnel-Ginet, 2003, p. 278

åtminstone 1000 år.¹⁴ I sin bok "Kotoba to jendaa" (Språk och genus) presenterar Nakamura en historisk översikt över onna kotoba-begreppets metapragmatik. Alltså, de kommentarer, positiva och negativa, som har fällt om kvinnors språkanvändning (pragmatiken) och efterhand konstruerat nya innebörder för begreppet onna kotoba. Härifrån drar hon sedan slutsatser om vilka drivkrafter som legat till grund för den här metapragmatiken och vilka effekter den har haft. Kommentarererna ändrar karaktär efter varje tids förutsättningar. Från Heian-perioden till slutet av Edo-perioden (794-1867) visar metapragmatiken enligt Nakamura på en vilja att avskilja kvinnor från de offentliga och akademiska diskurserna. Kvinnor kritiserades för mångordighet = förbud att tala, för användande av kango (kinesiska lånord) = förbud att delta i offentliga och akademiska samtal, och för användande av otoko kotoba = upprättandet av ett begrepp om kvinnligt språk samt skapandet av genus åtskilda p.g.a. kön. Positiva omdömen fick de kvinnor som var fåordiga och stilla i sitt tal. Som talade mjukt och med låg röst. Som inte förde teoretiska resonemang, läste kanji med japanskt istället för kinesiskt uttal och satte "mjukgörande" prefix som *o* till alla sorters ord. En annan punkt som Nakamura trycker på är kritiken av kvinnors användande av modeord. Detta eftersom modeorden har en latent kraft att temporärt störa den rådande genusordningen.¹⁵ Det är viktigt att komma ihåg att både metapragmatiken och pragmatiken den kommenterar härrör från de privilegierade samhällsskikten. Det är en intern diskussion av, om och för hovadel, krigaradel och ev. välbesuttna bönder och köpmän som återges. Hur mannen och kvinnan på gatan eller fältet talade och skrev (i den mån de kunde skriva) är förutom vissa nedteckningar av sånger, dikter och sagor inte tillgängligt för studium. Vad det gäller dessa nedteckningar har Orié Endou i en studie av Japans äldsta samlingar av dikter och sånger påvisat att ingen skillnad föreligger mellan mäns och kvinnors återgivna tal¹⁶

14. Nakamura, 2001, p. 205

15. Ibid. p. 205-207

16. Endou, 1997, pp. 4-12

Ifrån Meiji-perioden tar Nakamura upp exempel på negativa omdömen om kvinnors användande av slutpartikeln *da wa* (kopulan *da* plus slutpartikeln *wa*). Detta är mycket viktigt eftersom just den partikeln återfinns bland de som anses vara typiskt kvinnliga idag.¹⁷ En annan viktig nykomling i den negativa kritiken under Meiji och framåt är kritik mot överanvändandet av prefixet *o*, alltså samma prefix som sågs som något enbart positivt några hundra år tidigare. Nakamura ser detta, att både avsteg från och överanvändning av onna kotoba kritiserar, som att man nu kan tala om en etablerad standard för kvinnors språk. Den större politiska kontext som detta sker i är Japans snabba och medvetna omvandling till en modern nationalstat. Under slagordet "genbun ittchi" (överensstämmelse mellan tal och skrift) arbetar författare och intellektuella för att skapa en nytt litterärt språk som återspeglar talad japanska. Detta kommer samtidigt att utgöra grunden för den nya standardjapanskan. Kvinnors plats i samhället definieras också i korta slagord; "ryousai kenbou" (god hustru, vis mor)¹⁸, idéer som omsätts i undervisning i det allmänna men könsseparerade skolsystemet som upprättas år 1880.¹⁹ Nakamuras exempel från modern tid utgörs av individuella debattörers kommentarer men kritik har också framförts på hög institutionell nivå. 1952 framför Kokugo shingikai²⁰ följande synpunkter i en monografi insänd till utbildningsministeriet:

In women's language, keigo, as well as euphemism, is used excessively (for example overuse of the polite prefix o-). It is hoped that there will be rectification of this point once women reflect and come to self-awareness.²¹

Ett stort antal kommentarer kritiserar också unga kvinnors många brott mot god talsed. De kritiserar för att använda kango, att tala för högt, att förlänga stavelser på ett olämpligt sätt (införa nya varieteteter), att tala för lågt och att tala för mycket. Bland de positiva omdömena nämns från förkrigstiden och framåt artigt tal, tvekande och blygsamt tal och till sist uttal och

17. Ibid. p. 209

18. och, skulle jag vilja tillägga, "danson johi" (respekt för män, underkastelse för kvinnor)

19. Nakamura, 2001, p. 208

20. Föreningen för diskussion av nationalspråket – Bildad 1934 som en "thinktank" och lobbygrupp för språkvård. Sedan 1949 remissinstans för utbildningsministeriet.

21. Wetzel, 2004, p. 171

partiklar karaktäristiska för kvinnors psyke, fysiologi och natur. Onna kotoba eller joseigo – kvinnliga/igt ord/språk blir nu ett begrepp om ett kvinnospråk. Ett särskilt kvinnospråk vars ursprung inte ligger i enbart olämpligheten i att kvinnor inkräktar på de manliga domänerna (politik, akademia) utan också i "kvinnans psyke, fysiologi och natur".²²

Miyako Inoue har visat hur den här åtskillnaden mellan kvinnors och mäns tal blir allmän i litteraturen under Meiji-perioden. I en jämförelse av två romaner, Shikitei Sambas *Ukiyo furo* (1813) och Natsume Sousekis *Sanshirou* (1909), finner hon att: Medan det i den tidigare boken finns 17 varianter av kopulan *da* (med variant menas *da* + slutpartikel) som alla används av karaktärer av båda könen, finns det i *Sanshirou* bara 8 och dessa är uppdelade för antingen manligt eller kvinnligt bruk. Vidare finns det i *Sanshirou* ett antal nya slutpartiklar som uteslutande används av kvinnliga karaktärer; *none*, *nee*, *wane* och *wayo* (alla sedda som stereotyp kvinnliga även i dagens japanska).²³ Skillnaderna mellan dessa verk visar att "Kvinnospråk som begrepp uppstod synkront med standardspråkets tillblivelse, nationalismens uppgång, den regeringsledda 'ryousai kenbou'-undervisningen och det byråkratiska styrets framträdande."²⁴ och är att jämställa med dessa som ett led i Japans modernisering. Nakamura går ett steg längre och pekar på en anledning till att onna kotoba i betydelsen "kvinnospråk" uppstod just då är att "man hade uppmärksammat nödvändigheten i att i en språklig aspekt verkställa förstärkningen av den statliga kontrollen av medborgarna och den könsåtskiljande ideologi som medföljde moderniseringen".²⁵ Det är alltså mot slutet av Meiji onna kotoba antar betydelsen av det japanska kvinnospråket gemensamt för alla japanska kvinnor. (Tidigare har man egentligen bara talat om adelskvinnors och andra särskilda talgemenskapers sociolekter.) Med detta inte sagt att betydelseerna kvinnliga/igt ord/språk inte längre skulle vara giltiga. En ideal talare av detta ideala språk framträder också och det är kvinnan i litteraturen. Så långt historia. Jag skall i slutet av detta avsnitt gå närmare in

22. Nakamura, 2001, p. 206 (min översättning)

23. Nakamura, 2001, pp. 208-209

24. Inoue i Nakamura, 2001, p. 209 (min översättning)

25. Ibid. (min översättning)

på hur Nakamura och Inoue anser att onna kotoba skall förstås idag men först vill jag ge exempel på de fenomen som betraktas som utmärkande för onna kotoba respektive otoko kotoba samt studier av dessa.

Det lexikala element som oftast anges som det som gör ett yttrande eller kvinnligt eller manligt i japanskan är valet av slutpartikel (hädanefter SP). SP placeras efter predikatet i ett yttrande och indikerar talarens inställning till det som just har sagts. SP kan modifiera yttrandet så att det blir aggressivt, bestämt, emfatiskt, mjukt, frågande etc. Placeringen sist i yttrandet gör SP iögonfallande både för den läsare/lyssnare som försöker avgöra talarens genus, och för den lingvist som undersöker genusmarkering av en viss talares tal.²⁶ SP har delats in i tre större kategorier; manliga, neutrala och kvinnliga, med en underuppdelning i mycket manliga, något manliga etc. Exakt vilken genusstatus som bör tillskrivas varje partikel är något som diskuteras i litteraturen. Det är också så att det framför allt är SP i standardjapanskan (SJ) som diskuteras. I Japans många dialekter förekommer dels samma SP som i SJ med en annan betydelse, dels helt andra SP som indikerar genus. I en artikel om konstruktion av manlighet i tal hos manliga talare av kansai-dialekten; sammanfattar Cindi Sturtz Sreetharan i tabell 1 den genuskategorisering av SP som "föreslås" av litteraturen. Originaltabellen innehåller också kategorisering av partiklar specifika för kansai-dialekten vilka har utelämnats i denna uppsats.

Tabell 1: Slutpartiklar i japanska kategoriserade efter genus och "styrka"²⁷

starkt manliga	något manliga	neutrala	något kvinnliga	starkt kvinnliga
zo, ze, na	da yo; kai; ka na; mon na; verb/adj+yo na; sa; verb/adj+yo	verb/adj+yo ne; verb/adj+yo; wa(med sjunkande intonation) ; no(som frågepartikel med stigande intonation)	mon/o; subst+ne; ~te+ne(begäran); verb/adj+no(med sjunkande intonation);	kashira; verb/adj+no (yo/ne); verb/adj+wa (yo/ne); subst+na no (yo); subst+yo; wa(med stigande intonation)

26. Inoue, 2003, pp. 319-321

27. Sturtz Sreetharan, 2004, p. 86 (min översättning)

Man bör lägga märke till att kategorierna här gäller tal i det informella registret. Kombinationen av kopulan *da* och den emfatiska partikeln *yo* (anger talarens övertygelse eller vilja att övertyga om att yttrandet är sant) som i tabellen anges som något manliga, är i sin formella motsvarighet *desu yo* helt genusneutral. Dock kan den högra graden av artighet i sig indikera (kvinnligt) genus. Det råder som sagt debatt om i vilken grad vissa partiklar är "manliga" eller "kvinnliga", och som vi såg i den historiska översikten är detta givetvis också något som förändras med tiden. Tabellen här ovan bör alltså ses som en ungefärlig uppskattning av hur varje partikel upplevs av en japansk lyssnare.

I en studie av genusrepresentation i återgivet tal i läromedel i japanska som främmande språk presenterar Kyoko Kawasaki och Kirsty McDougal resultat från en studie av SP i japanska kvinnors tal.²⁸ Antalet och typen av SP som används i inspelade konversationer mellan totalt 14 kvinnliga vänner i 3 ålderskategorier (åldrar 18-23, 27-34, 45-47) jämförs med återgivet tal i tre läroböcker i japanska. I det inspelade materialet finner de att i den yngsta ålderskategorin används kvinnliga SP i mycket liten utsträckning, faktiskt mindre än manliga SP används. Av alla yttranden avslutas 4% med kvinnlig och 5% med manlig SP. I mellankategorin används inga manliga SP, medan kvinnliga SP återfinns i lite större utsträckning, 12%. I den äldsta gruppen används kvinnliga SP i än högre utsträckning, 28%.²⁹ I det återgivna talet för kvinnliga karaktärer i de undersökta läroböckerna däremot avslutas i medeltal 59% (69%, 46% och 51% i respektive bok) av alla yttranden med kvinnlig SP. Oavsett karaktärens ålder.³⁰ Vi kan här se att japanska kvinnors användning av kvinnliga SP (och manliga SP!) varierar kraftigt mellan olika åldersgrupper men att vid återgivning av "god japanska" är dessa skillnader undertryckta och alla kvinnor låtes använda kvinnliga SP "wherever the linguistic environment allowed".³¹ De manliga karaktärerna i de studerade läroböckerna använder inga kvinnliga SP och manliga SP endast i viss utsträckning; i medeltal 13%. Neutrala SP används i 66% av replikerna jämfört med 1% för de kvinnliga

28. Kawasaki och McDougal, 2003

29. Ibid. p. 48

30. Ibid.

31. Ibid. p. 46

karaktärerna.³² Kawasaki och McDougal säger att mäns bruk av SP i synnerhet och japanska mäns tal i allmänhet är kraftigt underutforskat men ger exempel från mindre studier som ger en indikation om att bland unga talare används såväl manliga som kvinnliga SP av talare av båda könen, om än i liten utsträckning.³³ Även männens språk i läroböckerna är alltså standardiserat på ett sätt som ev. rimmar illa med den språkliga verklighet studenterna kommer att möta när de söker praktisera sin språkkunskaper i Japan.

I den tidigare nämnda undersökningen av konstruktion av genus i tal hos män i Kansai (området kring städerna Osaka, Kyoto och Kobe i västra Japan); finner Sturtz Sreetahan att de starkt manliga SP, både de som är manliga enligt SJ och de som är specifika för kansai-dialekten, används mycket sparsamt. Sturtz Sreetahan bygger sin analys på 7 konversationer mellan lika många olika grupper av män (totalt 18 män) som alla är nära vänner. Åldersfördelningen liknar den i undersökningen som togs upp av Kawasaki och McDougal.³⁴ Användning av starkt manliga SP är begränsad till männen i de två yngsta grupperna (19 resp. 23 år) och då bara som ett sätt att skapa en kraftfull position att argumentera ifrån i en konflikt.³⁵ De äldre männen i Sturtz Sreetahans undersökning föredrar neutrala SP och undviker manligt "våldsamt" språk. Bland de äldsta deltagarna (67-68 år) förekom även användande av kvinnliga SP.³⁶ Sturtz Sreetahan anser att den här skillnaden i konstruktion av manlighet i talet kan bero på skillnaderna i de övriga resurser männen har tillgängliga för att konstruera sin manlighet och sociala position. Medan de medelålders männen kan luta sig på sin tillhörighet till och position i ett företag och de äldre männen kan dra "kraft" ur sin ålder i

32. Ibid. pp. 47 och 49

33. Ibid. p. 50

34. Sturtz Sreetahan, 2004, p. 88

35. Ibid. pp. 92-98

36. Ibid. p. 102

sig; har de yngre männen (studenter och nyutexaminerade) ännu inget sådant kapital att spendera utan får istället försöka konstruera sin manlighet och status genom att anspela på *universellt* manliga egenskaper som att vara "rå, vulgär eller t.o.m farlig".³⁷

Ett annat lexikalt element som anger talarens genus är valet av personligt pronomen, både i 1:a och 2:a person. I tabell 2 listas de vanligaste personliga pronomina uppdelade efter genus. Precis som var fallet med SP är denna uppdelning inte definitiv, förmodligen inte giltig i alla dialekter och heller inte i alla talsituationer.

Tabell 2: Neutrala och genusdifferentierade 1:a och 2:a personpronomina i japanska

	neutrala	används endast av män	används endast av kvinnor
1:a person	watakushi; watashi	ore; boku	atashi
2:a person	anata; anta	omae; kimi	

Med undantag för *anta* är de neutrala pronomina som listas här ovan mer formella/artiga än de genuspecifika.

En tredje faktor i genusmarkeringen av japanskt tal är valet av register. Japanska kvinnor förväntas vara blygsamma i uppträdande och handling samt artiga och vänliga i sociala interaktioner.³⁸ I talet skall detta visa sig inte bara i användandet av kvinnliga SP (som alla bär konotationer av tveksamhet, ödmjukhet och mjukhet) utan i en generell användning av ett mer formellt/artigt register (än manliga medtalare) i talet; t.ex. genom att använda formell stil eller respekt- och ödmjukhetsspråk (*keigo*) i större utsträckning än vad talsituationen kräver. Nobuko Adachi utforskar i en artikel i tidskriften *Language Sciences* bl.a. tesen att medan män väljer register beroende på situation och talarnas relativa status³⁹, väljer kvinnor register med ledning av sin egen sociala status.⁴⁰ En kvinnlig chef förväntas vara bildad, välartikulerad och högt kompetent och använder därför konsekvent ett mycket formellt

37. Ibid. pp. 101-102 (min översättning)

38. Takano, 2004, p. 634

39. T.ex. formell situation – formell stil till jämbördiga och underordnade och respektspråk till överordnade, informell situation – informellt tal till jämbördiga och underordnade och formell stil/respektspråk till överordnade

register som bär dessa konotationer (och bevisar därmed att hon är kvalificerad för chefsposten); oavsett om talet är riktat till överordnad eller underordnad. Samma företags kvinnliga receptionist däremot har helt andra förväntningar på sig och väljer ett mindre formellt (men fortfarande formellt) register som ger ett intryck av ärlighet, vänskaplighet och kvinnlighet.⁴¹

Shoji Takano har undersökt vilka språkliga strategier kvinnliga chefer i Japan använder sig av när de ger direktiv till sina underordnade. Kvinnliga chefer använder artigare och mer indirekta former av direktiv än manliga. Det är dock inte bara direktiven som är artigare utan även tilltalsord och allmänt val av register är artigare. Den vanligaste formen av direktiv bland de kvinnliga cheferna är verb-te+kudasai (var snäll och gör (ngt.) för mig) medan männen oftast använder verb i imperativ (gör (ngt.)!), en form som överhuvudtaget inte användes av de kvinnliga cheferna. De använder sig också av registerbyten för att skapa en kontext där ett direktiv upplevs som samtidigt mindre imperativt och mer oundvikligt att utföra. Vad det gäller de så ofta diskuterade slutpartiklarna använder kvinnorna mycket få kvinnliga och inga manliga SP. Männen däremot använder ganska mycket manliga SP men inga kvinnliga. Kontrastera detta mot Sturtz Sreetahans resultat för männen i Kansai samt övriga studier som nämnts här ovan och det blir tydligt att både män och kvinnor i Japan varierar sitt tal efter parametrar långt mer komplicerade än den enkla dikotomin man eller kvinna.

Nakamura argumenterar för att onna kotoba skall förstås som en språkideologi. Definitionen av språkideologi hämtad från Michael Silverstein lyder

(Language ideology is) "sets of beliefs about language articulated by users as a rationalization or justification of perceived language structure and use"⁴²

40. Adachi, 2002, pp. 575-576;

41. Ibid. pp. 581-582

42. Silverstein, M i Woolard, Annual Review of Anthropology nr 23, 1994, p. 57

och är "ett ramverk för att på ett integrerat sätt betrakta de värderingar som utgör grunderna både för en talarens språkanvändning och dennes förståelse av andras tal".⁴³ En språkideologi innefattar

"synen på språkets förhållande till verklighet och tanke, de värderingar som appliceras på särskilda varieteter (särskilt standardspråket/en), vilken ideologi som är förhärskande inom offentlig diskurs m.m. Den är inte en abstrakt värdering [...] utan har en konkret inverkan på den diskursiva praktiken och språkets strukturella förändringar"⁴⁴

Genom att förstå onna kotoba som en språkideologi går det också att förstå varför begreppet onna kotoba uppstår och lever vidare som en beskrivning av "det traditionella japanska kvinnospråket" utan att ett sådant enhetligt språk kan identifieras. Vad det gäller de lexikala karakteristika går det, precis som med övriga standard- eller riksspråk, att finna talare som använder många av de element som sägs utgöra denna standard och därmed är "nära" standarden, att spåra upp den talare som talar mest "korrekt". Men att finna en talare som i varje yttrande utan avsteg följer grammatikor och ordlistor torde vara omöjligt. En längre diskussion om huruvida språkstandarder och för den delen enhetliga språk existerar annat än som ideologier ligger utanför denna uppsats ram. Det som är relevant är att lyfta fram begreppet språkideologi och den möjlighet det ger att dekonstruera och analysera en sociolingvistisk företeelse som onna kotoba. Framväxten av denna ideologi kan spåras genom att man tittar på metapragmatikens historiska utveckling, vilket vi kunde se i den inledande historiska översikten. Språkideologin onna kotoba (och även otoko kotoba) föds genom att vissa sätt att tala knyts till ett visst genus. Den återföds varje gång ett yttrande känns igen som varande "kvinnligt" (eller "manligt") p.g.a. av att det innehåller något av dessa genusifierade karakteristika (lexikon, register etc.). Eller varför inte, som Inoue påpekar, när en studie om huruvida japanska kvinnor talar onna kotoba eller inte publiceras och läses?⁴⁵

43. Nakamura, 2001, p. 201 (min översättning)

44. Ibid. pp. 201-202 (min översättning)

45. Inoue, 2003, p. 317

I en artikel i tidskriften *Language and Communication* för Inoue detta resonemang vidare och använder förståelsen av onna kotoba som en språkideologi för att förstå varför återgivet tal får den form det får i två texter, en författad på och en översatt till japanska.⁴⁶ Inoue inleder med att beskriva hur onna kotoba fungerar som en markör för att det är en kvinna som talar i alla medier, från nyhetstidningar till TV-dramer och hur japaner (japanska kvinnor) känner igen detta som kvinnligt språk, sitt eget språk.⁴⁷ Hon visar sedan hur kvinnliga karaktärer i en bok författad på japanska (Sekiryō kouya, 1993), trots radikalt olika åldrar och bakgrund (vilket borde leda till olika stilval i språket som vi sett tidigare) talar på ett helt likartat sätt – onna kotoba.⁴⁸ Inoue påstår att detta inte får till effekt att den japanske läsaren inte uppfattar de skillnader och spänningar som finns mellan karaktärerna, men att "Pragmatic effects", den konsekventa användningen av onna kotoba i återgivet tal, "thus betray or even contradict the semantic content", den skillnad eller rentav ojämlikhet mellan karaktärerna som behandlas i det återgivna talet.⁴⁹ I den andra boken, en japansk översättning (från 1977) av *Borta med vinden*, används onna kotoba för att markera "vit överklasshet" alltså normativitet hos vita kvinnliga karaktärer (och otoko kotoba för att markera "vit manlighet"), i motsats till de svarta karaktärernas "ogrammatiska" och icke-genusdifferentierade tal.⁵⁰ Anledningen till att jag tar upp dessa exempel är att de visar på hur stark onna kotoba är som norm för återgivningen av kvinnligt tal i litteratur på japanska. Här vill jag citera Nakamura när hon angående den vikt som tillskrivs talarens genus i japanskan går så långt som att säga (återge den "allmänna" uppfattningen) att "Om talarens kön inte går att avgöra blir yttrandet omöjligt att tolka".⁵¹ Med detta menas att samma yttrande tolkas olika beroende på om det är en man eller kvinna som yttrat det.

46. Inoue, 2003

47. Ibid. pp. 315-316; 320-321

48. Ibid. p. 325

49. Ibid.

50. Ibid. p. 327

51. Nakamura, 2001, p. 218 (min översättning)

I inledningen till detta kapitel ställde jag upp ett problem: kan termerna *onna kotoba* och *otoko kotoba* översättas till kvinnors språk respektive mäns språk? Svaret på den frågan är ett ja med förbehållet att "ideologin om" måste läggas till i början. *Onna kotoba* är (japanska) kvinnors språk på liknande sätt som rikssvenska är svenskars språk. Liknelsen är mycket grov då *onna kotoba* och rikssvenskan är mycket olika i avseende på politiskt bagage och direkt påverkan på de förmodade talarnas lingvistiska aktiviteter. Men på ett mycket abstrakt plan är de lika, en ideologi som hävdar att en viss avgränsad (i det ena fallet genusmässigt, i det andra geografiskt) talgemenskap har ett homogent språk.

3. Översättningsteoretiska utgångspunkter

Christina Gullin ger i sin bok *Översättarens röst* en överblick över de teoretiska grunder som har lagts för att studera/jämföra översättning/ar och original. Jag har använt mig av hennes arbete för att få en översättningsteoretisk grund att stå på i min egen studie och kommer här i korthet sammanfatta de delar som utgör min teoretiska utgångspunkt. Förutom Gullin använder jag mig av Susan Bassnets sammanställning av översättningsteori i boken *Translation Studies*

Översättning har diskuterats åtminstone sedan Ciceros dagar och ända fram till början av 1900-talet är det tre frågor som har varit de flitigast debatterade: 1. Är översättning överhuvudtaget genomförbart? 2. Bör en översättning vara adekvat ("trogen" mot originalet i alla avseenden även om detta resulterar i en svårläst och främliggörande text) eller acceptabel (trogen mot MS språkliga normer och därmed igenkännlig och lättläst)? Alltså prioritera form eller innehåll? 3. Är översättaren ett självständigt skapande subjekt eller bara en automaton när hon/han "överför" en text från KS till MS? ⁵² I samverkan med lingvistikens, informationsteknikens och litteraturteoris framväxt på 1900-talet tillkommer dock många nya perspektiv och frågeställningar, och på olika håll i världen börjar grupper av forskare arbeta fram verktyg och teorier för att studera och beskriva översättarens arbete, översättningar, översättningars funktion i de litterära systemen, maskinöversättning etc.

Translation Studies och några andra teorier blir dock utgångspunkter för min studie.

52. Gullin, 2002, pp. 19-23; Bassnet, 1991, pp. 1-5

Forskningsdisciplinen Translation Studies uppstår för drygt 40 år sedan och definieras med termer som empirisk, målspråksrelaterad, deskriptiv och starkt tvärvetenskaplig.⁵³ 1989 framför José Lambert och Gideon Toury en programförklaring som definierar disciplinen som fastställande:

1. all that translation CAN, in principle, BE;
2. what actually IS, under certain cultural, communicational, linguistic and other definable circumstances, and WHY it is realized the way it is; and
3. what is LIKELY TO BE, under this or that set of conditions – cultural, linguistic, text-typological, textual, social, psychological etc.⁵⁴

Denna uppsats behandlar frågor som rör både punkt 2 och 3 i detta program.

Inspirerad av begreppet system inom rysk formalism introducerar Itamar Even-Zohar i slutet av 1960-talet begreppet polysystem i debatten. Det litterära polysystemet är ett system som inrymmer alla former av aktiviteter som kan tänkas ha med litteratur att göra; textförfattande, förlagsverksamhet, kritik, biblioteksverksamhet etc.⁵⁵ Med detta som grund ser han enligt Gullin översättningslitteratur "som ett dynamiskt system som påverkar och påverkas av det sammanhang där den förkommer". Om översättningslitteratur har en stark central position i MSs litterära system kan detta innebära att "gränserna mellan original och översättningar blir otydliga" och att "översättaren har större möjlighet att bryta mot gällande litterära konventioner". I det motsatta fallet kan det leda till att översättaren anpassar MT till MSs litterära normer.⁵⁶ Gideon Toury, som arbetade tillsammans med Even-Zohar, utvecklade inom polysystemteorin ett normbegrepp där man ser alla aktiviteter (inklusive litterära) som utförda i förhållande till (bestämda av) polysystemets normer.⁵⁷ Detta kan då också appliceras på studiet av översättning eftersom "en översättning dels är en text som har sin plats i målspråkets litterära system, dels är en representation av källtexten som tillhör ett annat

53. Gullin, 2003, p. 25

54. Ibid. pp. 26-27

55. Ibid. p. 33

56. Ibid.

57. Ibid. pp. 34-35

system"⁵⁸ Theo Hermans utvecklar normbegreppet och ser översättning som "ett spel mellan minst tre olika normsystem". Dessa är: KSs litterära normsystem, de för tillfället gällande normerna för översättning och MSs litterära normsystem. Utifrån normbegreppet formulerar Hermans 1991 en ny definition av ekvivalensbegreppet. Enligt tidigare definitioner är ekvivalent översättning en så nära reproduktion av KTs textmaterial eller budskap som möjligt. Hermans definierar istället ekvivalens "utifrån i vilken utsträckning en given text fungerar som en översättning av en annan text i målspråkets litterära system".⁵⁹ Det är denna syn på översättning som ett spel mellan normsystem jag tar som utgångspunkt för min studie. De normer jag koncentrerar mig på är dels den norm för (genusmarkering av) återgivet tal som beskrevs i föregående avsnitt samt de japanska normerna för översättning som jag skall försöka beskriva i nästa avsnitt. Jag ansluter mig till synen att översättaren producerar ett nytt verk som samtidigt är en representation av ett annat verk. Hur detta verk är beskaffat vad det gäller skillnader gentemot det verk det representerar kan eventuellt förutspås med ledning av normer för översättning mm. Givetvis kan en individuell översättare välja att gå en helt egen väg men att bryta mot normerna kan leda till alienering från systemet (förläggare, läsare etc.). Jag kommer i denna studie anta att översättaren har gjort en översättning som följer de rådande japanska normerna för översättningar och för litterärt språk och bortser därmed i min undersökning från den individuella översättare som faktiskt producerat texten jag studerar. Detta förhållande gäller förmodligen också för den japanska läsaren som, medveten om att texten är skriven av en japansk översättare, anser sig ha läst en svensk bok⁶⁰.

(a) Det japanska översättningsklimatet

I detta avsnitt ges en bild av några av de förutsättningar som finns för översättning av litteratur i Japan.

58. Ibid. p. 35

59. Ibid. p. 36

60. Alltså: en text skriven av en svensk författare

I en artikel i antologin *Translation and Cultural Change*⁶¹ presenterar Yuri Furuno en översikt över vilka typer av översättning som praktiserats i Japan samt en undersökning bland studerande vid en översättarutbildning om deras attityder gentemot och deras förmåga att känna igen moderna översättningar. Enligt henne har man i Japan producerat och accepterat översättningar enligt en adekvathetsnorm (adequacy norm). I den mån kritik av översättningar har skett har denna koncentrerat sig på språkliga fel, felöversättningar.⁶² Speciellt under Meiji-perioden när ett mycket stort antal texter översattes från västerländska språk skrivna enligt normer långt skilda från Japans litterära traditioner. (De kinesiska texter som utgjort huvuddelen av de japanska översättningarna innan Meiji är visserligen helt olik den talade japanskan, men som litterärt språk var kinesiskan, eller de kinesiska normerna, helt integrerade i de japanska litterära verksamheterna.) Vissa författare förespråkade att dessa normer skulle följas såväl i översättningar som i litteratur skriven på japanska, det sista för att avlägsna sig från den tidigare nämnda kinesiska normen och skapa ett litterärt språk för den nya tiden.⁶³ Efter Meiji kom denna "översättningska" (translationese) att först skarpt kritiseras men sedan accepteras som en del av det japanska språket.⁶⁴

Furuno menar dock att de senaste 20 åren har vinden vänt igen och acceptabla översättningar efterfrågas av såväl översättare som förlag.⁶⁵ I sin undersökning frågar Furuno informanterna om en översättning bör vara adekvat eller acceptabel. 57% väljer det senare alternativet och 37% är osäkra. Endast 5% av informanterna föredrar mer adekvata översättningar. Furuno noterar dock avslutningsvis att

"Although the preference of Japanese readers today may be for more naturalness in style and flow of language, retaining the 'foreignness' of individual words does seem permissible"⁶⁶

61. Hung(red), 2005

62. Furuno, 2005, pp. 147-48

63. Ibid. p. 149

64. Ibid. p. 150

65. Ibid.

66. Ibid. p. 158

Att diskutera skälen till de senaste 100 årens förändringar i synen på översättningar i Japan ligger utanför syftet för denna uppsats. Däremot kan vi konstatera att det rådande klimatet i Japan stämmer väl med Even-Zohars tes att i ett litterärt system där översättningar har en perifer roll kan utrymmet för brott mot MSs normer vid översättning vara litet. Tyvärr baseras mitt antagande här på en aning bristfälliga data gällande hur stor andel översättningar (hur perifera/centrala de är) utgör av den japanska bokmarknaden. Jag stödjer mig på Noriko Matsunaga-Watsons uppgifter om översättningar som blivit bestsellers i Japan. Enligt henne har 6% av alla bestsellers under perioden 1952-1997 varit översättningar.⁶⁷

Den gällande normen för översättningar i Japan är alltså att översättningen bör vara acceptabel vilket betyder att den bör följa de normer som gäller för japansk litteratur. Vi bör då kunna förutspå att i en översättning från svenska till japanska kommer (bl.a.) återgivet tal att anpassas till de japanska normer som nämnts i avsnittet om genusmarkering i japanskan.

67. Matsunaga-Watson, 2005, p. 165

III. Min studie

1. Syfte och frågeställningar

Med ledning av vad som sagts här ovan om villkoren för översättarens arbete samt genusmarkerat språk i Japan vill jag ställa upp och pröva följande grundläggande hypotes: Vid översättning av skönlitteratur från svenska till japanska uppstår det markanta förändringar i genusmarkeringen av återgivet tal. Denna förändring grundar sig först i den japanska normen för återgivet tal i litteratur, vidare i översättarens uppfattning om de talande karaktärernas personliga egenskaper, deras sociala ställning samt deras genusorientering, och till sist även i den uppfattning översättaren har om den tilltänkta (japanska) läsarens förväntningar på hur detta skall gestaltas⁶⁸.

Vidare vill jag undersöka på vilket sätt dessa förändringar påverkar vilka läsningar av karaktärernas (makt-) relationer som prioriteras i översättningen och om dessa skiljer sig från originaltexten.

2. Metod

Jag kommer att göra en kvalitativ studie där jag jämför en text i original och översättning och med hjälp av exempel illustrera de ev. förändringar som föreligger.

Jag tar avstamp i Gullins metod för jämförande av original och översättning och kommer först studera skillnader på makronivån (dvs. kapitelindelning, kapitelrubriker, berättelsens struktur och författarkommentarer) och sedan på mikronivån (dvs. skillnader på fonetisk, syntaktisk, semantisk och stilistisk nivå)⁶⁹

3. Verket

(a) SKULD av Karin Alvtegen

68. Gullin, 2002, p. 31

69. Ibid. pp. 53-54

Skuld (Alvtegen 1998), är Karin Alvtegens debutroman och det andra av hennes verk att översättas till japanska (utgiven i Japan år 2005) efter att Alvtegens andra bok, Saknad, utgiven år 2000 både i Sverige och Japan, där vunnit viss uppskattning. För närvarande håller även Alvtegens tredje roman Svek, utgiven 2004, på att översättas för den japanska marknaden. vi kan därför anta att såväl Alvtegens stil som språket i översättningarna uppfattas som acceptabel, ja faktiskt uppskattad av de japanska läsarna och en bok av henne lämpar sig därför som underlag för denna studie.

(i) Sammanfattning av Skuld

Här följer en resumé av bokens innehåll ämnad att ge läsaren bakgrundsinformation om de personrelationer som är viktiga för analysen.

Peter Brolin är en ensamstående man strax under 40 år som sedan ett halvår besväras av panikångestattacker och dessutom nyligen försatt i konkurs och kraftigt skuldsatt efter skattebedrägerier utförda av hans revisor. På ett café blir han, av en kvinna som misstar honom för en privatdetektiv hon uppger sig ha avtalat möte med, anförtrodd uppdraget att överlämna ett paket till kvinnans make, Olof Lundberg. Själv presenterar kvinnan sig inte och Peter ger henne smeknamnet Demonen. Kvinnan är klädd i brun kappa, handskar och stora solglasögon trots att det är vinter. Håret är korpsvart, en peruk skall det visa sig. Och redan hennes uppenbarelse skrämmer Peter. Kvinnans rättframhet (aggressivitet?) utlöser omedelbart en ångestattack hos Peter, som varken kan hävda sin identitet eller neka till uppdraget. Efter att ha gett instruktioner och betalat 1000 kr ger sig kvinnan iväg igen och Peter lämnas att sakta återhämta sig från sin ångestattack. Han beslutar sig för att det enklaste sättet att lösa situationen är att utföra uppdraget och ger sig iväg till, direktör Olof Lundbergs kontor. Olof Lundberg är änkeman i 60-årsåldern och ägare till en mycket framgångsrik reklambyrå. Han är självsäker och handlingskraftig, Peters motsats i allt. Det visar sig dock att paketet inte överlämnats av Olofs hustru, hon är död sedan flera år, utan av en kvinna som trakasserat Olof under en längre tid. Olof begär att Peter skall åta sig uppdraget att finna kvinnan, han är den enda som sett henne, och när Olof gått med på att betala alla Peters skulder, över en miljon kronor, går Peter med på detta. Paketet innehåller en avsågad tå.

Den thriller-/deckarhistoria där både Peter och Olof snart är både jagande och jagade som utvecklas härifrån fungerar å ena sidan som ramberättelse för den inre historien om Peters uppgörelse med det barndomstrauma, fadern hjältebrandmannens död i en eldsvåda när Peter var 7 år och moderns påföljande känslomässiga isolering, som hållit honom fången hela livet och hur han genom Lundbergs förtroende och växande tillgivenhet lär sig att tillerkänna sig själv ett visst värde. Mot slutet griper den inre och den yttre handlingen in i varandra när det visar sig att den kvinna de jagar är Peters biologiska storsyster, Anja Frid, (familjen Peter växte upp i var en adoptivfamilj) och anledningen till hennes handlingar är att hon, åtminstone delvis p.g.a. långt gången syfilis som deras incestuösa far smittat henne med, anser att Peter bär skuld för hennes livslånga lidande och därför måste straffas med lidande i samma grad. Till slut avslöjas hon, och efter en tvådelad slutstrid interneras hon på mentalsjukhus och är därmed oskadliggjord, hon dör också strax därefter.

Det blir alltså ingen egentlig försoning mellan de två biologiska men syskonen, Anja lämnar efter sig ett brev skrivet av Peters adoptivmor som förklarar omständigheterna kring adoptionen samt omständigheterna efter adoptivfaderns död som ledde till adoptivmoderns känslomässiga kyla gentemot Peter. Detta brev blir nyckeln till Peters försoning med det förflutna och öppnar möjligheten för honom att gå mot en framtid, tillsammans med sin nyfunne vän (och ställföreträdande fadersgestalt som vi skall se senare (eller skall vi det?)) Olof Lundberg.

Förutom Demonen har Anja ännu en persona som hon använder för att förvilla Peter och Lundberg: Kriminalinspektör Bodil Andersson. Genom att utge sig för att vara polis och själv kontakta de båda utsatta herrarna hindrar hon dem från att själva gå till polisen och därmed få en lösning på fallet.

Den fjärde viktiga karaktären är Peters adoptivsyster (även om Peter då aldrig vetat att så var fallet) Eva som för Peter varit både ett bevis på det misslyckade i hans person, eftersom hon levtt ett lyckligt och framgångsrikt liv trots död far och känslolokall mor, och den enda person som genom alla år hållit kvar Peter i den mänskliga gemenskapen genom telefonsamtal, brev, inbjudningar att hälsa på familjen i Göteborg mm.

Fler karaktärer kommer att presenteras efterhand som de tas upp i exempel i analysen.

(ii) Översättningen - 罪 SKULD

Titeln på översättningen jag läst är "罪(läses tsumi) SKULD".

Översättningen är utförd av Yumiko Yanagizawa, som tidigare översatt bl.a. Den vita lejoninnan av Henning Mankell. I efterordet kommenterar Yanagizawa inte översättningsarbetet som sådant.

Översättningen är fullständig och kapitel- och styckeindelning följer i stort sett exakt det svenska originalets.

4. Analys

(a) 罪 SKULD

Måltextens makronivå ligger mycket nära KT. Kapitel- och styckeindelning är identisk. Kommentarer används i mycket liten utsträckning och innehåller bara realiaupplysningar som t.ex. den svenska kronans värde gentemot den japanska yenen eller vad som ingår i en pyttipanna. Vi finner dock stora förändringar på mikronivån. Dessa kan delas in i två grupper, syntaktiska och stilistiska. De syntaktiska förändringarna kan oftast helt hänföras till skillnaderna i den svenska och japanska syntaxen. De är heller inte föremålet för min studie och kommer inte att tas upp mer här. De stilistiska förändringarna är mer varierade. Jag skall här nedan genom att analysera dialog ur texten prova om min hypotes håller.

Det första exemplet på en stilistisk förändring kommer redan i första kapitlet, i bokens första dialog.

Peter sitter på ett café och kontemplerar sin svåra situation då Demonen (Anja) kommer in, spänner ögonen i honom, går fram till hans bord och börjar tala med honom. Peter, som reagerat på Demonen redan när hon kom in paralyseras totalt av ångesten han upplever över detta intrång.

I källtexten ser det ut på följande sätt

EX 1 KT:

- Jag är ledsen att jag är lite försenad, men du vet hur det är med kvinnor i min situation.

Hon klappade sig lätt på magen och smet åt kappan så att en liten rundning syntes. Han satt mållös. Han försökte få kontroll över situationen men misslyckades. Kanske hade förlamningen spritt sig över hela kroppen nu.

- Ja du ska veta att jag tvekade innan jag ringde. Wilander heter väl den där tennisspelaren och det vet man ju vad det är för folk som bara åker runt jorden och slår lite med en racket och håvar in miljoner medan vi andra får gå här hemma och slita för att få ihop det. Vad är det att slå lite med en racket? Det

kan väl alla. Inte ger någon oss pengar för det!⁷⁰

Och i måltexten på följande. Jag har utelämnat de delar som inte är tal då de inte är direkt föremål för min studie och dessutom i stort sett identiska i käll- och måltext. Det är bara Demonen som talar.

EX 1 MT:

Demonen: okurete shimatte warukatta wa.
vara dåligt-INF SP(K)
demo wakarū deshou, konna joutai no onna ga donnani taihen ka.
förmodan-KOP-ART (?)
atashi datte, denwa wo kakeru mae ni zuibun mayotta noyo. wiirandaa tte,
1-K tveka-INF SP(K)
ano yuumeina tenisu senshu mattsu wiirandaa to onaji deshou?
förmodan-KOP-ART
sekaijuu wo kakemawatte, honno chotto raketto wo furu dake de nan byaku man
to iu okane wo tsugu nante, nante hiretsu nano! sono aida, atashitachi ha kuni
SP(K)
ni nokotte katsukatsu no seikatsu wo shite iru n desu kara ne. raketto wo chotto
KOP-ART SP
furumawasu koto ga nan da tte iu noyo? dare datte dekiru koto janai?
SP(K) KOP-INF-NEG
demo atashitachi ga sonna koto wo shita kara tte, kane wo harau hito ha inai n
1-K-pluralsuffix
dakarane, mattaku!⁷¹
därför-KOP-INF-SP

Denna monolog uppvisar nästan hela repertoaren av stereotyp feminina element. De feminina slutpartiklarna wa och noyo, 1:a persons pronomenet "atashi" samt bruket av den formella formen *deshou* av kopulan *darou* trots att talet i övrigt i huvudsak håller sig i det informella registret. Detta tillsammans med antydningen om graviditet samt hennes "pladder", som ju fanns med även i KT, konstruerar Demonen som superkvinnlig. Det sker alltså en förstärkning av de kvinnliga attribut Demonen redan har genom att även hennes tal blir kraftigt genusmarkerat. I KT är det framförallt Demonens framfusighet man som läsare förstår som skrämmande för Peter. I MT är det snarare hennes *kvinnliga* framfusighet som blir det starkaste intycket. Båda läsningarna är möjliga i båda texterna men jag menar att genusmarkering i MT premierar det senare alternativet.

70. Alvtegen, 1998, pp 8-9

71. Alvtegen, 2005, p. 7

Peter har ett i grunden mycket komplicerat förhållande till kvinnor. Detta görs explicit i återgivningen av hans tankar, både i källtexten och måltextern. En följd av detta är att man kan läsa de svårigheter Peter upplever i många av bokens interaktioner grundar sig i att interagenten ofta är en kvinna. I MT där språket i de flesta fall där kvinnor talar är starkt genusmarkerat förstärks denna läsning. Men det är inte bara för läsningen av bokens kvinnor, och Peters förhållande till dem, som genusmarkeringen har betydelse. Även läsningen av Peters förhållande till Olof Lundberg påverkas kraftigt av språkliga förändringar som har med genus att göra. Olof är den man Peter inte kan vara. Han är självsäker, framgångsrik i affärer, har haft mängder med kvinnor och har dessutom socialt kapital nog att ha råd att behandla Peter som en jämlik. Men, i MT har jämlikheten anpassats till japanska förhållanden. Eftersom Olof är äldre, har högre samhällslig status (p.g.a.. sitt framgångsrika företag) och dessutom är manligare (självssäkerheten, kvinnorna) återges hans tal i MT konsekvent i ett mindre formellt register än Peters. Exempel på detta kan vi se i dialogen som följer på Olof och Peters första möte.

Peter kommer till Olofs kontor och efter att ha fått veta att Peter kommer på ärende från Olofs hustru ber Olof honom bryskt att kliva in på kontoret. Jag skall här återge några repliker, antingen i sin helhet eller bitar av dem, både på svenska och japanska och efterhand utreda vilka skillnader som föreligger. Jag kommer också att återge vissa ord med japansk skrift eftersom ortografin har implikationer för mitt vidare resonemang. Dessa kommer att tas upp efterhand.

EX 2:

Olof: Vem är ni och vad har ni med min fru att göra?⁷²

kimi wa dare da? watashi(私) no tsuma to donna kankei ga aru noda?⁷³

2-M KOP-INF-(?)

existera-INF KOP-INF-(?)

I och med att Olof från början tilltalar Peter med 2:a persons pronomenet *kimi* positioneras han som socialt jämbördig med eller högre än Peter och samtidigt positioneras han som man.⁷⁴ *Kimi* är i sammanhanget ett kraftfullt ord med helt andra konnotationer än det neutralt

72. Alvtegen, 1998, p. 16

73. Alvtegen, 2005, p. 17

74. *Kimi* definieras i lexikon som "tilltalsord använt av män gentemot personer med samma

artiga/avståndstagande "ni" i KT. Dess kraft ligger dock inte i att det är nedsättande gentemot Peter utan i att Olof höjer sig själv genom att använda det istället för ett mer neutralt 2:a personligt pronomen som *anata* eller ett pronomen som indirekt referens t.ex. *sochira* (vid lyssnaren). Att valet av tilltalsord skiljer sig mellan kvinnliga och manliga chefer i Japan har visats i en undersökning av Shoji Takano.⁷⁵ Ett ord som *kimi* är inte tillgängligt för en kvinna i samma position som Olof. Den här positioneringen av Olof som man med hög status fortsätter sedan. Kopulan *da* med frågetecken efter anger ett mycket informellt eller bryskt sätt att ställa en fråga. En mer direkt rendering av den neutrala frågan "Vem är ni?" skulle kunna vara *Sochira wa dare desu ka* Där pronomenet *sochira* används som tilltalsord och den informella kopulan *da* ersätts av sin formella motsvarighet *desu* plus frågepartikeln *ka*. En sista sak som kommer visa sig ha en genuspositionerande betydelse är ortografin på 1:a persons pronomenet *watashi*. När Olof och senare även Peter använder detta skrivs det med ett kanji (私) men när kvinnor i texten använder samma pronomen skrivs det med stavelseskriften hiragana (わたし). Innan jag går vidare till nästa exempel vill jag poängtera att jag inte anser att den japanska versionen av Olofs replik som här behandlats på något sätt utgör en felöversättning. Att Peters upplevelse av Olofs tal är mycket manligt och t.o.m aggressivt och ohysat framgår med all önskvärd tydlighet i återgivningen av Peters tankar både i KT och MT. Det jag vill peka på är att genom anpassningen till en japansk norm för återgivet tal har denna upplevelse, en latent läsmöjlighet i replikerna i KT, konkretiserats i ett tal som måste läsas som manligt etc. Peters svar visar att han accepterar Olofs positionering och positionerar sig själv därefter.

EX 3:

Peter: Jag heter Peter Brolin och jag försäkrar att jag inte har nåt [sic] med er fru att göra⁷⁶

watashi wa peetaa buroriin to iimasu. anata no okusan towa nanno kankei mo
heter-ART
arimasen.⁷⁷

eller lägre status än talaren" - Koujien 6:e upplagan (min övers)

75. Takano, 2004, p. 651

76. Alvtegen, 1998, p. 17

77. Alvtegen, 2005, p. 18

existera-ART-NEG

Det som signalerar Peters acceptering av Olofs högre positionering är för det första stilnivån på predikaten *iimasu* och *arimasen*. För det andra hans val av 2:a persons pronomen, *anata*. Emedan Olof talar i sk. kortform eller informell stil, talar Peter i sk. masu-stil; predikaten suffixeras med hjälpverbet *masu* som anger ett slags neutral respekt gentemot lyssnaren. Detsamma gäller *anata* som i formella sammanhang anger neutral respekt gentemot den tilltalade. Kontrastera detta med Olofs *kimi*, som alltså markerar att Olof socialt står lika högt eller högre än Peter. I KT talar de båda alltså en neutralt hövlig, svenska vars undertoner av manlighet, aggressivitet och underkastelse måste utvecklas i kommentarer (Peters tankar) men i MT står dessa förhållanden att läsa direkt i det återgivna talet.

Efter några inledande ni:anden i KT sker ett stilbyte (som Olof inleder) och de börjar båda säga du. I MT däremot bevaras det ojämlika talet och stilbytet sker på ett annat sätt.

EX 4:

Olof: Jag förmodar att *du* inte vet vilken gynekolog hon skulle gå till⁷⁸

kimi wa kanojo ga doko no sanfujinka ni itta ka, mochiron shiranai darone?⁷⁹
2-M förmodan-KOP-
INF-SP-(?)

Som vi ser här har en förändring skett i KT som inte är uppenbar i MT. Olof byter i KT 2:a persons pronomen till "du" och flyttar därmed konversationen till en lägre stilnivå. I MT sker inte den förändringen. Peters stilbyte följer.

EX 5:

Peter: Jag är här för att *din* fru bad mig att lämna ett betydelsefullt paket till *dig*.⁸⁰

Boku wa *anata* no okusan ni yatara juuyou souna sono kobako wo todokete kure
1-M
to tanomareta kara, koko ni kita n desu.⁸¹
KOP-ART

78. Alvtegen, 1998, p.18

79. Alvtegen, 2005, p. 19

80. Alvtegen, 1998, p. 18

81. Alvtegen, 2005, pp. 19-20

Även Peter fortsätter använda samma 2:a persons pronomen som innan och han stannar kvar i det artigare registret. Dock byter han 1:a persons pronomen. Istället för *watashi* som innan säger han nu *boku* som är ett lätt formellt 1:a persons pronomen använt av framför allt unga män. Detta mönster håller i sig hela boken och den vänskap som börjar spira mellan Olof och Peter bestäms på så sätt som en vänskap mellan en äldre och en yngre man, inte mellan två jämlikar. Under en enda passage talar de med samma stilvärde, men även då markerar Olofs användande av *kimi* och Peters användande av *anata* den skillnad som finns mellan dem båda.

Som jag nämnt i avsnittet om genusmarkerat språk i Japan visar Inoue på hur grammatiskt och genusmarkerat tal kan användas för att markera etnicitet och klass vid översättning. Det kan därför vara intressant att se på om detta passar in även på objektet för min studie. Olof anlitar en städerska med östeuropeiskt klingande namnet Katerina Radkowitz. Efter att någon har tagit sig in i Olofs hus och stulit ett fotoalbum, undrar han om inte städerskan kan ha lagt märke till något och åker hem till henne för att fråga. Det nämns att Katerinas 70-åriga mor talar bruten svenska men Katerinas svenska kommenteras inte. Katerina blir mycket upprörd över att eventuellt misstänkas för att ha gjort något otillbörligt och hennes tal återges såhär:

EX 6:

Katerina: Jag lovar att jag aldrig skulle ... jag menar, jag har aldrig tagit något. Det har jag inte. Jag är inte sådan!⁸²

watashi (わたし) wa nanimo tottemasen. sonna koto, shimasen.
tagit/stulit-ART-NEG * göra-ART-NEG
sonna koto shita koto mo nai wa. *watashi*(わたし) wa sonna ningen jaarimasen!⁸³
* existera-INF-NEG SP(K) KOP-ART-NEG

Katerinas tal i MT har visserligen vissa grammatiska egenheter såsom utelämnade objektspartiklar, men detta återspeglar snarast hennes upprördhet (liksom är fallet med den avbrutna meningen i KT) och kan näppeligen ses som en markör för t.ex. en viss klasstillhörighet eller för att hon skulle tala bruten svenska. Talet är också markerat som feminint. Det som är intressant för föreliggande studie i Katerinas tal är att vi kan se exempel på hur ortografin används för att markera genus. Katerina använder, liksom Olof och i viss

82. Alvtegen, 1998, p. 53

83. Alvtegen, 2005, p. 63

utsträckning Peter, det könsneutrala 1:a personpronomenet *watashi*. Men ehuru det i männens fall skrivs med kanji (私), återges det i Katerinas tal, och i alla andra fall i MT där kvinnor använder *watashi*, med stavelseskraften hiragana (わたし). Detta anknyter till Nakamuras påstående att det är nödvändigt att kunna avgöra talarens kön för att kunna tolka och värdera uttalandet. Då det försvåras av att män och kvinnor använder samma pronomen tar man i text ortografin till hjälp för att förtydliga.

Peter har satt igång med efterforskningar för att finna Demonen och ringer sin syster som är forskningsassistent på ett medicinskt laboratorium för att få hjälp. Detta är första gången på mycket länge han hör av sig till sin syster.

EX 7:

Eva: Hej! Var har du varit? Jag har ringt dig tusen gånger de senaste månaderna. Vid jul höll jag på att anmäla dig försvunnen hos polisen. Jag har ringt som en galning både hem och till firman.⁸⁴

peetaa! ittai dou shitteta *no*? koko suu ka getsu, anta ni nan sen kai denwashita
(?)

koto ka! kurisumasutoki niwa, yoppodo keisatsu ni shissoukai wo dasou ka to
omotta kurai *yo*. kaisha nimo ie no hou nimou nakatta *wane*?⁸⁵
SP(K) SP(K)-(?)

Även Evas tal uppvisar i MT den genusmarkering som förväntades. De feminina elementen är här frågepartikeln *no* (även om *no* också används av män så har det en mjuk "feminin" konnotation), användandet av den emfatiska partikeln *yo* utan kopula eller annat predikat samt partikeln *wane*.

När Anja Frids andra persona, kriminalinspektör Bodil Andersson, dyker upp i historien ser vi i MT en dialog där talet är bitvis kraftigt genusmarkerat. Dessa variationer i markeringen samt växlingar i register bidrar till att bekräfta de relativa genus- och sociala positioner som Olof och Peter intagit. Bodil tilltalar först Olof.

EX 8:

Bodil: Bodil Andersson. Min kollega är lite försenad men han kommer säkert snart.
Det här såg ju inte trevligt ut.⁸⁶

84. Alvtegen, 1998, p. 57

85. Alvtegen, 2005, pp. 67-68

86. Alvtegen, 1998, p. 99

boodiru andaason desu. douryou wa sukoshi *okuretemasu* ga, mamonaku kuru
KOP-ART
hazu desu.
KOP-ART
kore wa mata, kanari *yararemashita ne*.⁸⁷
tillstökad-ART SP

Riktat till Olof är Bodils tal inte genusmarkerat. Den enda avvikelser från ett helt korrekt artig tal är sammandragningen av *okurete imasu* till *okuretemasu*, ett vanligt talspråkligt fenomen som möjligen gör talet mindre högdraget men inte oartig eller informellt. Riktad till Peter får dock Bodils tal en helt annan karaktär.

EX 9:

Bodil: Jag känner igen dig. Har vi träffats?⁸⁸

mioboe ga aru wa. doko ka de atte iru kashira?⁸⁹
existera-INF SP(K) träffats-INF måntro-(K)-(?)

Jobbar du ofta som privatspanare eller är det en tillfällig hobby?⁹⁰

tokidoki tanteigokko wo yatteru no? soreto mo kore wa omoitsuki no asobi?⁹¹
syssla med-INF (?)

Den formella stilen som hon använde gentemot Olof är nu bytt mot en informell stil markerad med de feminina elementen *wa*, *kashira* och den "feminina" frågepartikeln *no*. I och med detta blir nu den ordning Olof och Peter upprättat med Olof som överlägsen man bekräftad av en tredje part. Den gäckande tonen vi ser i den andra repliken riktad mot Peter används sedan även mot Olof, men då i artig stil. Peter svarar Bodil i artig stil medan Olof tilltalar henne i informell stil.

87. Alvtegen, 2005, p. 123

88. Alvtegen, 1998, p. 99

89. Alvtegen, 2005, p. 124

90. Alvtegen, 1998, p. 99

91. Alvtegen, 2005, p. 124

Som det sista exemplet vill jag ta upp den komplicerade blandning av stilar som Anja Frid använder när hon till sist dyker upp "som sig själv" i historien. Peter har anlänt till Anjas lägenhet och möter där Bodil (Anja) som överfaller och söver ner honom. När han vaknar ligger han i en säng med händerna fjättrade vid väggen. Anja är också i rummet och avslöjar sin identitet.

EX 10:

Anja: Nu tar du det väldigt lugnt. Det där är bara en försiktighetsåtgärd till vi lärt känna varann lite bättre.⁹²

<u>Ii</u>	<i>kai, shizuka ni suru n da yo.</i>	shibotta no wa, <i>atashi</i> no koto ga yoku wakaruru	
ok-INF ?(M)	vara lugn-IMP(n da)-SP		1-K
you ni suru tame	<i>da yo.</i> ⁹³		
	KOP-INF-SP		

Här är Anjas tal markerat som manligt/aggressivt samtidigt som hennes val av 1:a personpronomen, *atashi*, tydligt visar att hon identifierar sig som kvinna. Det som lyfts fram av detta i MT är Anjas sinnessjukdom, hennes abnormitet. Precis som Olofs överlägsna och bossiga tal kommenteras av Peter i tanken så tänker Peter att Anja är galen. I MT står det , eller i.a.f. att något är konstigt med henne, att läsa direkt i det återgivna talet. Anjas persona Bodil som togs upp i exempel 9 är visserligen också aggressiv och ger order. Men hon är inte abnorm och hennes tal återges därför som onna kotoba.

Starkt manliga SP är nästan helt frånvarande i MT (används i ett enda yttrande av en manlig polis) och utgör alltså inte något viktigare element för att konstruera manligt genus; till skillnad från i den översättning av Borta med vinden som Inoue analyserade eller i de läromedel som togs upp i Kawasaki och McDougals studie.

Jag har här ovan tagit upp tio exempel på förändringar av genusmarkering i återgivet tal i den japanska översättningen av *Skuld*. Dessa förändringar är genomgående för hela MT. De går igen i alla dialoger med de karaktärer som tagits upp här och även i dialoger med, i stort sett, alla andra karaktärer i MT.

92. Alvtegen, 1998, p. 191

93. Alvtegen, 2005, p. 242

IV. Diskussion och slutsatser

Inför analysen ställde jag upp hypotesen att vid översättning av skönlitteratur från svenska till japanska uppstår det markanta förändringar i genusmarkeringen av återgivet tal. Detta visade sig stämma vid studium av ett skönlitterärt verk utvalt efter kriterierna nyskrivet och nyöversatt. Genus- och annan markering av språket har konsekvent tillämpats i översättningen med följd att vissa läsningar som i KT är *möjliga* att förstå ur återgivet tal alternativt föreslogs i metatalet (Peters tankar kring det som sades samt information om vissa talares röstläge mm.), blir *explicita* i MT. Det är inte bara användandet av normerat (i japanskan) genusspecifika element, utan även de likaledes normerade artighetsnivåerna som resulterar i detta. Artighet kan dock inte frigöras från genus eftersom artighet är en av de kvalitéer som föreskrivs kvinnor i onna kotoba-ideologin. Beroende på kontexten kan graden av artighet vara en faktor som indikerar talarens genus. En mer komplicerad modell av de normer som verkar på återgivet tal i japansk skönlitteratur behövs. Det förekommer också exempel på hur tal återgivet på ett sätt som avviker från normerna premierar en viss läsning. Jag tänker här på Anja Frids tal i exempel 10. Anjas "okvinnliga" tal var något jag inte hade förutsett, men en direkt parallell kan dras till Inoues resultat från studiet av Borta med vinden. Där markerades skillnaden mellan vithet å ena sidan och svarthet å andra sidan genom att karaktärer i den föregående kategorin talade en grammatiskt korrekt och genusmarkerad japanska medan de i den senare kategorin talade ogrammatiskt och icke-genusmarkerat. I Skuld går skiljelinjen istället mellan normala (mentalt friska) kvinnor och onormala (mentalt sjuka). De svarta slavarnas ogrammatiska tal motsvaras här av Anjas okvinnliga tal. De starkt kvinnliga former som används av de kvinnliga karaktärerna i MT motsvaras dock inte av någon större användning av starkt manliga former. I MT återfinns endast en instans av starkt manliga SP och även det vulgärt manliga pronomenet *ore* används mycket sparsamt (och aldrig av Olof eller Peter). Detta bryter visserligen mot Inoues fynd där en åtråvärd (vit) manlighet åtföljdes av starkt manliga former i det återgivna talet, men stämmer överens med Sturtz Sreetharans slutsats att vuxna och äldre män konstruerar sin manlighet utifrån (bl.a.) sin sociala ställning och därför inte behöver ta till starkt manliga (och eventuellt stötande) SP m.m.

Då den här uppsatsen bara har ett enda verk som underlag är det svårt att dra några generella slutsatser. Det verkar dock som att det är möjligt att göra förutsägelser om MTs beskaffenhet utifrån kunskap om MSs normer. Denna uppsats skulle med fördel kunna användas som en utgångspunkt för en större studie med fler verk som underlag.

V. Bibliografi

1. Källor

Alvtegen, Karin (1998) *Skuld*, Stockholm, Bokförlaget Natur och Kultur

(2005) (Yanagisawa, Yumiko övers.) *Tsumi Skuld*, Tokyo, Shogakukan.
カーリン・アルヴテージェン (柳沢由美子訳) 罪 SKULD 東京 小学館

2. Litteratur

(a) Böcker

Bassnet Susan (1991) *Translation Studies* (rev. utgv.). London, Routledge

Coates, Jeniffer (1991) *Women, Men and Language* (2:a utg). New York, Longman Publishing

Eckert, Sally och McConnel-Ginet (2003) *Language and Gender* Cambridge, UK, Cambridge University Press

Endou, Oriie (1997) *Onna kotoba no bunkashi*. Tokyo, Gakuyo Shobo. 遠藤織枝 『女のことばの文化史』 東京 学陽書房

Gullin, Christina (2002) *Översättarens röst*, Lund, Studentlitteratur

Nakamura, Momoko (2001) *Kotoba to jendaa - språk och genus* Keiso shobo, Tokyo. 中村桃子 『ことばとジェンダー』 東京 勁草書房

Wetzel, Patricia J. (2004) *Keigo In Modern Japan: polite language from Meiji to the present*, Honolulu, University of Hawaii Press

(b) Artiklar

Adachi, Nobuko (2002) "Negotiation of speech style in Japanese women's language: vantage theory as cognitive sociolinguistics" *Language Sciences* 24 pp. 575-590

Furuno, Yuri (2005) "Translationese in Japan" *Translation and Cultural Change: Studies in history, norms and Image-projection* Red. Hung, Eva. Amsterdam, John Benjamins, pp. 147-160

Inoue, Miyako (2003) "Speech without a speaking body: "Japanese women's language" in translation" *Language & Communication* 23 pp. 315-330

Kawasaki, Kyoko; McDougal, Kirsty (2003) "Implications of Representations of Casual Conversation: A Case Study in Gender-Associated Sentence Final Particles" *Sekai no nihongo kyouiku - japanskaundervisning i världen* 13. pp. 41-55 世界の日本語教育 13

Masunaga-Watson, Noriko (2005) "The selection of texts for translation in postwar Japan" *Translation and Cultural Change: Studies in history, norms and Image-projection*. Red. Hung, Eva. Amsterdam, John Benjamins, pp. 164-165

Sturtz Sreetharan, Cindi (2004) "Students, sarariiman (pl.) and seniors: Japanese men's use of manly speech register" *Language in Society* 33:1 pp. 81-107

Takano, Shoji (2005) "Re-examining linguistic power: strategic uses of directives by professional Japanese women in positions of authority and leadership" *Journal of Pragmatics* 37 pp. 633-666

3. Ordböcker och uppslagsverk

Shibata, Takeshi m.fl. (red.) (2005) *Shinmeikai kokugo jiten* 6:e upplagan Tokyo, Sanseido
柴田武編 新明解国語辞典第六版 東京 三省堂

Iwanami Shoten Publishers (1998) 広辞苑 (koujien) 5:e upplagan, i Sharp PW-A8400
Papyrus (elektroniskt lexikon), Sharp AB, Osaka

Nationalencyklopedin

http://80-www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=181336, 2006-04-06